

UDK 32:355(540:94)
Biblid 0543-3657, 73 (2022)
Год. LXXIII, бр. 1185, стр. 7–31
Оригинални научни рад
Примљен: 7. 3. 2022.
Прихваћен: 2. 6. 2022.
doi: https://doi.org/10.18485/iipe_mp.2022.73.1185.1
CC BY-SA 4.0

Небојша ВУКОВИЋ¹

Индија и Аустралија – (не)вољни војно-политички партнери у Индо-Пацифику

САЖЕТАК

У раду се анализира све интензивније и разноврсније политичко и војно партнерство Индије и Аустралије током последњих десетак година. Аутор у раду доказује неколико хипотеза. Према првој, главни покретач њиховог зближавања јесте заједничка бојазан политичких елита две земље да би у региону Индо-Пацифика НР Кина могла да постане хегемонска сила, са амбицијама које су у опреци са интересима како Индије тако и Аустралије. Друга хипотеза, уско повезана са првом, изражава став да Индија и Аустралија теже одржавању/ обнављању и јачању равнотеже снага, односно да кроз међусобно повезивање воде класичну реалистичку спољну политику. У трећој хипотези се формулише позиција да обе земље, кроз споменуто повезивање, спроводе искључиво тзв. меко уравниотежавање наспрам НР Кине, и да су њихови подударни интереси, капацитети и комплементарност лимитирани, и да је мала вероватноћа да би краткорочно (1–6 година) оне могле да пређу са тзв. меког на тзв. тврдо уравниотежавање. У раду се такође даје краћи преглед историје односа ове две земље.

Кључне речи: Индија, Аустралија, Индо-Пацифик, НР Кина, партнерство, стратегија.

¹ Небојша Вуковић, научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, e-mail: nebojsa@diplomacy.bg.ac.rs

Рад је настао у оквиру пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2022“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду.

Увод

Сада већ давне 1967. године, један од утемељивача стратешких и међународних студија у Аустралији, Томас Брус Милар (*Thomas Bruce Millar – T.B. Millar*) одржао је предавање у Сиднеју под називом „Индија, Јапан и Аустралија, и безбедност Азије”. Средином 1960-их година Хладни рат је био у пуном јеку, СССР је достигао паритет у нуклеарном наоружању са САД, и контуре прилично стабилног биполарног система већ су биле јасно оцртане. Иако је у западној стратешкој мисли најчешће Совјетски Савез био дефинисан као главна претња политичким и војним интересима Запада и његових савезника широм планете, интересантна је чињеница да се Милар у свом предавању усредредио понајвише на тзв. кинески изазов, наспрам националних (безбедносних) интереса Индије, Аустралије и Јапана.

Иако је тадашња НР Кина била по свекупним капацитетима далеко од моћи ове данашње (при томе и додатно уназађена пројектом „културне револуције”), агресивна реторика Пекинга узнемиравала је његове суседе и друге индо-пацифичке државе, па се Милар залагао за јачање односа Аустралије са Јапаном и Индијом у највећој могућој мери. Инсистирао је на њиховој заједничкој дужности, да помогну ма којој кинеској влади у ближој или даљој будућности, да модификује своје амбиције да поремети тадашњи глобални *status quo*, да прихвати међународне обавезе и да заузме своје место у свету под условима који су прихватљиви већини нација у међународној заједници.² Како ће се видети у наставку овог текста, три споменуте државе почеле су у значајној мери да реализују Миларове сугестије тек у овом веку.

У овом раду пратиће се „путања” индијско-аустралијских односа од окончања Другог светског рата, њена специфична логика, главне контроверзе и различити неспоразуми који су те односе пратили, као и њихов напредак у првим деценијама овог века, који је, по мишљењу аутора овог рада, понајвише условљен сличном перцепцијом НР Кине као потенцијалног хегемона и као претње интересима две земље. Ова позиција представља и главну хипотезу рада. Свеукупно побољшање односа Индије и Аустралије може да се посматра као један од елемената шире политичке стратегије усмерене ка креирању и одржавању равнотеже снага у региону Индо-Пацифика, коју не промовишу само званични Њу Делхи и Канбера, већ за коју су заинтересовани и Токио, Сеул, и коначно Вашингтон, као главни такмац НР Кине, и безбедносни гарант или партнер већег броја земаља у споменутом региону. С обзиром на то да нису у односу формалног савезништва, и да за сада немају намеру да приступају некаквом антикинеском пакту, Индија и Аустралија кроз

² T. B. Millar, “India, Japan, Australia, and the Security of Asia”, *The Australian Quarterly*, Vol. 39, Nr. 3/1967, p. 19.

садржајну војну и економску сарадњу јачајући властите капацитете посредством те сарадње, истовремено врше и својеврсно меко уравниотежавање НР Кине, покушавајући да је одврате од преамбициозне, у њиховој перцепцији, спољне политике која би могла да штети њиховим интересима.

Односи Индије и Аустралије у другој половини 20. века

У време када је Милар држао предавање, Индија и Аустралија су обострано показивале мало интересовања за јачање билатералних односа и узајамно стратешко повезивање. Након Другог светског рата када је и Индија стекла независност, изгледало је да две, по многим параметрима иначе различите државе, услед обитавања у британском глобалном колонијалном систему и због одређених заједничких навика, обичаја и вредности, могу водити координисану спољну и безбедносну политику. Како се наводи у једном скорашњем материјалу индијског министарства спољних послова, обе земље су јаке, вибрантне, секуларне и мултикултуралне демократије, са слободном штампом и независним судством, и енглеским језиком као важном кариком.³ Међутим, већ 1950-их година, две државе формулишу и спроводе различите спољнополитичке оријентације – док Индија постаје један од лидера Трећег света, и доцније Покрета несврстаних, Аустралија се политички и безбедносно чврсто веже уз САД, што бива формализовано кроз стварање АНЗУС-а 1951. године (одбрамбеног пакта САД, Аустралије и Новог Зеланда). Суштински, Индија је од стицања независности увек тежила високом нивоу стратегијске аутономије, док је Аустралија водила политику стратегијске зависности, прво наспрам Велике Британије, а потом и САД.⁴ Током деценија Хладног рата, две државе су остале чврсто ушанчене у својим почетним геополитичким, па и идеолошким позицијама, тако да је оправдана констатација индијског аутора Друже Џајшанкара (*Dhruva Jaishankar*), да су односи Аустралије и Индије дуго били обележени више разилажењем него сарадњом.⁵ Њу Делхи се од 1971. године у значајној мери и упркос својој несврстаности, политички и стратегијски ослањао на СССР, што никако није могло да буде поздрављено у Канбери, која је лојално испуњавала савезничке обавезе према САД, између осталог и својим непосредним учешћем, како у Корејском тако и у Вијетнамском рату. Ови геостратегијски избори су две

³ Ministry of External Affairs, Government of India, India-Australia Relations, доступно на адреси: <http://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Australia-January-2012.pdf>, 1.2.2022, p. 1.

⁴ Gary Smith, "Australia and the rise of India", *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 64, Nr. 5/2010, p. 567.

⁵ Dhruva Jaishankar, *The Australia-India Strategic Partnership: Accelerating Security Cooperation in the Indo-Pacific*, Lowy Institute, Sydney, 2020, p. 4.

стране додатно удаљили.⁶ Штавише, Аустралија је постала кључни елемент у америчком систему савезништава у Азији и на Пацифику.⁷ Поред тога, услед удаљености и различитих геополитичких амбијената у којима су деловали и у којима данас делују, Индија и Аустралија су имале и другачије политичко-стратегијске приоритете – Индија се фокусира на супарништво са Пакистаном, НР Кином, и одржање своје доминације у Јужној Азији, док су Аустралију највише интересовале политичке прилике у Океанији и Југоисточној Азији. Краће речено, две земље су „деценијама деловале у одвојеним стратегијским сферама”.⁸

Осим ових структуралних геополитичких фактора, низ чинилаца билатералне природе је такође утицао да две државе развију једна наспрам друге став индиферентности. Током првих деценија Хладног рата, дакле 1950-их и 1960-их година, Канбера је охрабривала усељавање у Аустралију, али је та мера углавном обухватала белачку имиграцију, што је, с друге стране, лишило могућности Њу Делхи да у том правцу усмери макар делић властите популације и тако смањи демографски притисак. Ова „расно утемељена” миграциона политика могла је само да изазове незадовољство у Индији.⁹ Такође, отприлике у истом периоду, Аустралија је развила јаче и квалитетније односе са индијским супарником Пакистаном, него са самом Индијом.¹⁰ Та чињеница и не треба да изненађује јер су Аустралија и Пакистан више од деценије били чланови истог одбрамбеног савеза СЕАТО (*Southeast Asia Treaty Organization – SEATO*), док се Пакистан није повукао из организације 1968. године (иначе, савез је трајао од 1955. до 1977. године). Ипак, једно од најспорнијих питања у билатералним односима две земље била је аустралијска забрана продаје урана Индији.

Аустралија се током Хладног рата, као лојални амерички савезник, али од средине 1970-их година и као значајан произвођач урана (уранијума), чврсто држала става да се режим спречавања ширења нуклеарног оружја најбоље реализује доследним спровођењем „Споразума о неширењу нуклеарног оружја” (*Non-Proliferation Treaty – NPT*), који је почео да важи од 1970. године, и који је „признао”/ „препознао” пет нуклеарних држава – САД, СССР, Велику Британију, Француску и Кину. Канбера је одлучила да уран извози само потписницима овог споразума.¹¹ Индија је одбила да потпише овај

⁶ Ian Hall, “Australia and India in the Modi era: An unequal strategic partnership?”, *International Politics*, Vol. 59, 2002, pp. 112–128.

⁷ D. Jaishankar, p. 5.

⁸ Frederic Grare, *The India-Australia Strategic Relationship: Defining Realistic Expectations*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C., 2014, p. 3.

⁹ G. Smith, p. 567.

¹⁰ D. Jaishankar, p. 5.

¹¹ Michael Clarke, “Australia, India and the Uranium Question”, *Australian Journal of Political Science*, Vol. 46, Nr. 3/2011, p. 489.

споразум јер би се тиме трајно лишила опције нуклеарног наоружавања (своји први нуклерани тест извела је 1974. године), што би је у времену његовог ступања на снагу оставило стратегијски рањивом у односу на НР Кину, а доцније и наспрам Пакистана који је са својим нуклеарним програмом стартовао такође раних 1970-их година. Када је Индија по други пут у својој историји извела нуклеарне тестове 1998. године, из Аустралије су стигле врло оштре реакције – не само вербалне осуде већ, између осталог, и повлачење војног аташеа из Њу Делхија и суспендовање војне сарадње.¹² С друге стране, Индија је Аустралији замерала продају урана и земљама које имају проблематичан приступ/биланс када је у питању неширење нуклеарног материјала, укључујући и Кину. Ипак, показало се да и „принципијелност” Канбере има своје границе. Са постизањем споразума о нуклеарној сарадњи између САД и Индије 2006. године, и Аустралија, као поуздани амерички савезник, почиње да проблематизује своју дотадашњу позицију, тако да већ 2007. године, тадашња влада Џона Хауарда (*John Howard*), доноси одлуку да дозволи продају уранијума Индији, иако Њу Делхи и даље одбија да потпише споразум о неширењу. Ипак, крајем те године, мандат за формирање нове аустралијске владе добија Кевин Руд (*Kevin Rudd*), који има о том питању сасвим другачији став (наставак ембарга). Тек 2011. године, са новом владом под вођством Џулије Гилард (*Julia Gillard*), ова забрана је дефинитивно скинута.¹³ Између две земље тиме је уклоњена последња маркантнија препрека на путу ка чвршћем политичком, економском и војном повезивању.

Војно-политичко партнерство Индије и Аустралије у 21. веку у региону Индо-Пацифика¹⁴

Ако је у периоду Хладног рата, и током деценије након његовог окончања, сарадња две земље била врло лимитирана, а незаинтересованост обострана, од 2000. године односи Индије и Аустралије стичу сасвим нови квалитет. Према запажању Друже Џајшанкара, две земље су од 2000. године иницирале стално растуће (*steadily growing*) одбрамбено и безбедносно партнерство. Како наставља даље, данас ово партнерство укључује „блиску сарадњу око безбедности Индијског океана, софистициране билатералне поморске вежбе,

¹² I. Hall.

¹³ F. Grare, p. 19.

¹⁴ Појам Индо-Пацифик се употребљава у различитим значењима, односно, у различитим публикацијама његов обим варира. У овом раду, под појмом Индо-Пацифик се подразумева одређење које је дато у документу МИП Аустралије: *2017 Foreign Policy White Paper*, у којем се наводи да је у питању североисточни квадрант Индијског и Пацифичког океана.

стратешки дијалог на високом нивоу, војну размену и обуку, и помаљајућу сарадњу у области војне технологије”.¹⁵ Занимљива је чињеница да индијско-аустралијско приближавање започиње у исто време када и индијско-јапанско јачање односа.¹⁶ Подстицај јачању билатералних односа даје посета аустралијског премијера Џона Хауарда Индији у јулу 2000. године, који је у истом својству посетио Њу Делхи и 2006. године. И Кевин Руд, аустралијски премијер који се противио скидању забране на продају урана Индији, посетио је Њу Делхи у новембру 2009. године.¹⁷ Из тих година, дакле 2006. и 2009, потичу први значајнији документи војно-политичке природе – „Меморандум о одбрамбеној сарадњи” (*Memorandum on Defence Cooperation 2006*) и „Заједничка декларација о безбедносној сарадњи” (*Joint Declaration on Security Cooperation 2009*). У декларацији из 2009. године, идентификовано је више области за сарадњу од, на пример, размене информација и политичке координације у регионалним пословима (*regional affairs*), и дијалога у сектору одбране (*defence dialogue*), преко билатералне сарадње унутар мултилатералних регионалних организација, попут Регионалног форума АСЕАН-а, до тероризма, транснационалног криминала, и менаџмента приликом природних непогода.¹⁸ Ипак, како је тада (2010) запазио Дејвид Брустер (*David Brewster*), када се ова декларација упореди са сличним индијско-јапанском документом, могу да се уоче маркантне разлике. Према његовом тумачењу, „фактор Кине је веома значајан у односима између Јапана и Индије, док су погледи Аустралије на Кину амбивалентнији”. Тако се, на пример, у декларацији Јапана и Индије, потврђује њихова „слична перцепција еволуирајућег окружења у региону” (шифра за заједничку забринутост око Кине), док „аустралијско-индијска декларација (вероватно по налогу Аустралије) избегава Кину, само потврђујући заједничку жељу да се промовише регионална и глобална безбедност”.¹⁹ Такође, Брустер је детектовао и низ других разлика, и у том смислу је тврдио да је индијско-јапански документ био знатно конкретнији када се наводе модуси сарадње (консултације министара одбране, шефова видова оружаних снага, војне вежбе, обука и размена кадрова), и да је изражавао свеобухватну амбицију две стране. Ипак, са јачањем перцепције НР Кине као „претње” у аустралијском

¹⁵ D. Jaishankar, p. 2.

¹⁶ О индијско-јапанском партнерству видети у: Небојша Вуковић, „У кинеској сенци – војностратедијско партнерство Индије и Јапана”, *Међународна политика*, бр. 1182/2021, стр. 5–32.

¹⁷ Ministry of External Affairs, Government of India, p. 2.

¹⁸ David Brewster, “The Australia–India Security Declaration: The Quadrilateral Redux?”, *Security Challenges*, Vol. 6, Nr. 1/2010, p. 4.

¹⁹ *Ibid.*, p. 5.

јавном мњењу и политичком естаблишменту, и сарадња са Индијом биће временом све садржајнија.

Аустралијска премијерка Џулија Гилард, чијој влади припада заслуга за укидање забране продаје уранијума Индији, посетила је Њу Делхи 2012. године, што је учинио и њен наследник Тони Абот (*Tony Abbott*) у септембру 2014. године. Индијски премијер Нарендра Моди (*Narendra Modi*) узвратио је посетом у новембру исте године, што је био први долазак једног индијског премијера у Канберу још од 1986. године, дакле после 28 година!²⁰ Том приликом потписан је „Оквир за безбедносну сарадњу између Аустралије и Индије“ (*Framework for Security Cooperation between Australia and India*), који би се реализовао преко акционог плана који подразумева, између осталог, годишњи састанак премијера (укључујући и сусрете на маргинама мултилатералних скупова), редовне дијалоге министара спољних послова, као и високих званичника из министарстава спољних послова, редовне састанке министара одбране, годишње разговоре који се тичу политика одбране (*Annual Defence Policy Talks*), редовне посете на високом нивоу, заједничку обуку и редовне вежбе, редовне билатералне поморске вежбе, испитивање могућности сарадње у областима истраживања и развоја итд. Поред ових одредби, уска сарадња планирана је и за области борбе против тероризма, транснационалног криминала, заштите граница, разоружања, цивилне употребе нуклеарне енергије, поморске безбедности, управљања у околностима природних непогода и мировних мисија.²¹ Поводом потписивања овог документа, Дејвид Брустер је 2015. године констатовао да „променљива равнотежа снага у Индо-Пацифику, и посебно појава Кине и Индије као великих сила, приморава Индију и Аустралију да се ангажују око питања безбедности и одбране више него икада раније“.²²

Како се однос снага у Индо-Пацифику све брже мењао у корист НР Кине тако су се Индија и Аустралија све више ангажовале на унапређивању узајамних односа. Две земље су 2020. године склопиле „Свеобухватно стратешко партнерство“ (*Comprehensive Strategic Partnership*), поводом чега је издато и Заједничко саопштење (*Joint Statement*), у којем се истиче да је ово партнерство засновано на узајамном разумевању, поверењу, заједничким интересима, и вредностима демократије и владавине права. У овом документу истакнуто је више области у којима ће две стране сарађивати, почевши од науке и технологије (заједничких

²⁰ D. Jaishankar, p. 16.

²¹ Framework for Security Cooperation between Australia and India 2014, November 18, 2014, доступно на адреси: <https://www.dfat.gov.au/geo/india/Pages/framework-for-security-cooperation-between-australia-and-india-2014>, 9.2.2022.

²² David Brewster, "The Australia-India Framework for Security Cooperation: Another Step Towards an Indo-Pacific Security Partnership", *Security Challenges*, Vol. 11, Nr. 1/2015, p. 39.

истраживања), поморске сарадње у корист отвореног и инклузивног Индо-Пацифика, до војне кооперације, економије и узајамног подржавања у међународним телима (нпр. подршка Аустралије тежњи Индије да постане стални члан реформисаног СБ УН).²³

Када је у питању војна сарадња, посебан значај има потписивање „Споразума о узајамној логистичкој подршци“ (*Mutual Logistics Support Agreement*) из 2020. године, којим Индија и Аустралија омогућавају војним бродовима и авионима друге стране потписнице снабдевање горивом и приступ инсталацијама за одржавање на властитој територији. У коментару новинске агенције Ројтер (*Reuters*) наводило се да се овај споразум посматра као део шире стратегије демократија у региону да се супротставе економској и војној тежини комунистичке Кине.²⁴ Уз овај документ, такође је потписан и „Споразум о имплементацији науке и технологије у области одбране“ (*Defence Science and Technology Implementing Arrangement*) с циљем олакшавања сарадње истраживачких институција. Две стране већ неколико година практикују сусрете у формату 2+2 (секретари, касније министри спољних послова и одбране), на којима се дискутује о стратешким питањима од обостраног интереса.

На нижем нивоу војна сарадња бележи тренд интензификације, што добро илуструје податак да је, на пример, 2014. године било укупно 11 заједничких билатералних састанака, вежби и активности, а четири године касније (2018) чак 38!²⁵ Аустралијски официри се школују у индијским војно-образовним установама, попут Националног колеџа за одбрану (*National Defence College*), Штабног интервидовског колеџа (*Defence Services Staff College*) или Националног морнаричког хидрографског института (*Indian Navy's National Institute of Hydrography*). С друге стране, и индијски полазници стичу стручна знања у аустралијским војним школама – Командно-штабном колеџу (*Command and Staff College*), као и у Колеџу за одбрану (*Defence College*).²⁶ Када је у питању војно-техничка сарадња, према тврђењу Друве Џајшанкара, Индија је показала интересовање за поједине производе из асортимана аустралијске наменске индустрије, попут лаких оклопних возила Бушмастер

²³ Australian Government, Joint Statement on a Comprehensive Strategic Partnership between Republic of India and Australia, доступно на адреси: <https://www.dfat.gov.au/geo/india/joint-statement-comprehensive-strategic-partnership-between-republic-india-and-australia>, 10.2.2022.

²⁴ Sanjeev Miglani, Colin Packham, "India and Australia sign military base and cyber accords", June 4, 2020, *Reuters*, доступно на адреси: <https://www.reuters.com/article/us-india-australia-idUSKBN23B0LC>, 10.2.2022.

²⁵ Aakriti Bachhawat, No longer in a cleft stick: India and Australia in the Indo-Pacific, 25 Jun 2019, *ASPI*, доступно на адреси: <https://www.aspistrategist.org.au/no-longer-in-a-cleft-stick-india-and-australia-in-the-indo-pacific/>, 10.2.2022.

²⁶ D. Jaishankar, p. 22.

(*Bushmaster*) и Хавки (*Hawkei*), симулатора за поморску обуку, мобилних здравствених станица, и пречистача воде.²⁷

Посебно место у војној сарадњи имају заједничке вежбе и маневри. Билатералне поморске вежбе AUSINDEX одржавају се сваке друге године, почевши од 2015. године. Прошле године домаћин је била Аустралија, са чије стране су, осим пловила, учешће у вежби узели и елементи аустралијског ратног ваздухопловства, као и хеликоптери са обе стране.²⁸ Осим тога, индијска морнарица је 2018. године била гост на аустралијској бијеналној поморској вежби Какаду (уз учешће елемената ратног ваздухопловства) – највећој међународној поморској вежби у аустралијским водама. Две војске, са растућим индијским аквизицијама америчке војне опреме, постају све више интероперабилне јер користе поједине исте платформе, попут тешког транспортног авиона McDonnell Douglas/Boeing C-17 Globemaster III, поморског извиђачког авиона Boeing P-8 Poseidon или хеликоптера Boeing CH-47 Chinook.²⁹

Аустралијска ратна морнарица се после дугог одсуства (од 2007. године у жељи да се не иритира НР Кина), и прошле и претпрошле године прикључила поморским вежбама Малабар, које су 1992. започете на билатералној основи (Индија и САД). Поред аустралијске, већ дужи низ година у овим вежбама партиципира и јапанска ратна морнарица. Ове четири државе – САД, Индија, Јапан и Аустралија – још од 2007. године учествују и у четвоространом безбедносном дијалогу – КВАД-у (*Quadrilateral Security Dialogue – QUAD*).

Обуздавање НР Кине и очување постојећег односа снага – мотиви партнерства

Поставља се питање које свакако заслужује детаљнији одговор – који то фактор усмерава Индију и Аустралију да након деценија узајамне индиферентности, већ годинама уназад граде све блискије војно-политичке односе. Како индијски тако и аустралијски аутори (можда само у нешто блажем тону), истичу да је реч о све маркантнијем „кинеском изазову“ у смислу наметања доминације Пекинга у Индо-Пацифику. Међутим, пре истицања њихове аргументације, корисно је осврнути се на еволуцију „званичне перцепције“ НР Кине која се може детектовати у

²⁷ Dhruva Jaishankar, India-Australia's growing partnership built on military ties and concerns about China's rise, 28 September, 2020, *The Print*, доступно на адреси: <https://theprint.in/opinion/india-australia-partnership-military-ties-china-rise/511879/>, 10.2.2022.

²⁸ Elizabeth Roche, "Australia's biennial AUSINDEX maritime warfare exercises to commence this week", 6. Sep. 2021, доступно на адреси: <https://www.livemint.com/news/india/australias-biennial-ausindex-maritime-warfare-exercises-to-commence-this-week-11630917104898.html>, 10.2.2022.

²⁹ D. Jaishankar, p. 22.

документима, на пример, аустралијске владе, тј. министарстава одбране и спољних послова. Пре више од две деценије, у публикацији „Одбрана 2000; наша будућа одбрамбена снага“ (*Defence 2000; Our Future Defence Force*), у поглављу које се односи на аустралијско стратегијско окружење, препознају се два, за безбедност и благостање Аустралије, битна тренда – глобализација и примат Сједињених Држава.³⁰ У овом документу нема детаљније елаборације „кинеског изазова“, нити се НР Кина препознаје као субјекат међународних односа који може (не)посредно да наруши безбедности и благостање Аустралије.

У првој деценији овог века кинеско-аустралијски комерцијални односи су се бурно развијали, и Аустралија је у финансијском смислу значајно профитирала од трговине са НР Кином (као и од економске сарадње са земљама АСЕАН-а, Јапаном, Јужном Корејом). Усхићење економским и свеукупним растом Азије, као и потенцијалним користима за Канберу, најбоље илуструје званични документ аустралијске владе из 2012. године, „Аустралија у веку Азије“ (*Australia in the Asian Century*), у коме се стално истицало да је раст Азије велика шанса за Аустралију. Наредне 2013. године – изашла је аустралијска „Бела књига одбране“ (*2013 Defence White Paper*), у којој се препознао потенцијал америчко-кинеских односа да обликује, било у конструктивном било у негативном правцу, стратегијски амбијент Индо-Пацифика. Ипак, и тада су творци овог документа сматрали да иако је „неко надметање неизбежно“ (*some competition is inevitable*), обе стране (мисли се на САД и Кину, прим. аутора) „теже стабилности и просперитету, а не конфликту“.³¹ Међутим, већ од 2016. године, реторика у аустралијским званичним документима се полако и стидљиво мења. Иако уздржана у свом тону, „Бела књига одбране 2016“ (*2016 Defence White Paper*) споменула је нарастале кинеске војне капацитете, констатујући како Пекинг поседује највећу ратну морнарицу и ваздухопловство у Азији, и како ће његова подморничка флота премаштити седамдесет пловила.³² Наредне године, у документу министарства спољних послова, „Бела књига спољних послова 2017“ (*2017 Foreign Policy White Paper*), запажа се да у деловима Индо-Пацифика моћ и утицај Кине постају равни или чак надмашују снагу и уплив Сједињених Држава.³³ Кинеска тежња да обликује регион према властитим

³⁰ Defence 2000: Our Future Defence Force, Commonwealth of Australia 2000, доступно на адреси: <https://defence.gov.au/publications/wpaper2000.PDF>, 15. 2. 2022, p. 15.

³¹ 2013 Defence White Paper, Commonwealth of Australia 2013, доступно на адреси: https://china.embassy.gov.au/files/bjng/WP_2013_web.pdf, 15. 2. 2022, p. 9.

³² 2016 Defence White Paper, Commonwealth of Australia 2016, доступно на адреси: <https://www.defence.gov.au/sites/default/files/2021-08/2016-Defence-White-Paper.pdf>, 15. 2. 2022, p. 42.

³³ 2017 Foreign Policy White Paper, The Commonwealth of Australia 2017, доступно на адреси: <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/2017-foreign-policy-white-paper.pdf>, 15. 2. 2022, p. 25.

интересима, допринеће суочавању Аустралије са изразито комплексним и оспорљивим (*contested*) Индо-Пацификом, тврдило се у овом материјалу.³⁴ У „Ажурирању Стратегијске одбране 2020“ (*2020 Defence Strategic Update*), тон је за две нијансе алармантнији, па се констатује да се „принуда, надметање и активности из сиве зоне“ (*coercion, competition and grey-zone activities*), „директно или индиректно усмерени на аустралијске интересе, сада дешавају“ (*directly or indirectly targeting Australian interests are occurring now*).³⁵ Иако није дефинисан покретач ових операција, јер би то било свакако незгодно за Канберу, сваки бољи познавалац аустралијске спољне политике лако у овој констатацији препознаје „прст уперен“ ка Пекингу.³⁶ Такође, у овом документу се наводи, да је могућност за избијање конфликта високог интензитета, дакле рата у пуном обиму, у Индо-Пацифику већа него 2016. године када је издата већ цитирана „Бела књига одбране 2016“.

Треба свакако споменути да Аустралија, објективно посматрано, са сваком наредном годином, услед рапидне кинеске војне модернизације, све мање може да ужива и да се ослања на стратегијску нерањивост, коју је поседовала захваљујући својој географији. И у јеку Хладног рата сматрало се да би Аустралија тек маргинално била обухваћена великим конвенционалним или нуклеарним ратом тадашњих суперисила – САД и СССР-а. Током прве две деценије након Хладног рата, осећај стратегијске заветрине био је можда још више присутан. Данас, ни раздаљина од четири хиљаде километара од кинеског копна не

³⁴ *Ibid.*, p. 26.

³⁵ 2020 Defence Strategic Update, Commonwealth of Australia 2020, доступно на адреси: https://www.defence.gov.au/sites/default/files/2020-11/2020_Defence_Strategic_Update.pdf, 15.2.2022, p. 14.

³⁶ Према наводима медија, Аустралија се већ неко време налази на мети специјалних операција НР Кине. Дужи низ година, главни непосредни извор информација о појединим аспектима ових операција био је некадашњи кинески дипломата у Аустралији Чен Јонглин (*Chen Yonglin*), који је 2005. године напустио конзулат у Сиднеју и затражио азил у Аустралији. Тада је изјавио како у Аустралији делује преко 1.000 кинеских тајних агената и доушника. Десетак година касније (2016), изјавио је како је тај број у међувремену свакако порастао. Од тада, аустралијски медији све чешће говоре о кинеским напорима да се кроз пропаганду, политичке донације и мобилизације различитих група аустралијских грађана, укључујући и етничке Кинезе који живе у Аустралији, утиче на њену спољну политику и одребене ставове. Спомињу се милиони долара усмерени као донације ка главним аустралијским партијама, чији су приложници, из света бизниса, повезани са кинеском владом. У том смислу, индикативан је био случај посланика из редова аустралијских лабуриста Сама Дастјарија (*Sam Dastyari*), за кога се установило да је примао донације од једног кинеског бизнисмена. Иначе, Дастјари је отворено подржавао кинеску политику када су у питању спорови у Јужном кинеском мору. Ипак, према свим овим наводима ваља бити опрезан. Видети у: Rory Medcalf, "Australia", *Asia's quest for balance: China's rise and balancing in the Indo-Pacific* (ed. Jeff M. Smith), Rowman&Littlefield, Lanham, 2018, pp. 140-141.

представља довољну дистанцу за Аустралију. Оружане снаге НР Кине стичу све значајније способности да пројектују силу у удаљене кутке Земље, и у том смислу, Аустралија заједно са Океанијом не представља никакав изузетак. Како се наводи у једној студији, за сада, кинеске балистичке ракете (у питању су ракете DF-26) средњег домета (3000–5500 км, по западним стандардима), са лансерима на кинеском копну, не поседују домет да угрозе аустралијске базе. Међутим, ако би се Кина одлучила да их постави на својим острвским базама у Јужном кинеском мору, то више не би био случај. Нарочито, уколико се узме у обзир текући развој будућих оружаних система, попут хиперсоничних плутајућих блокова (*hypersonic glide vehicles*) или прецизних ракета средњег домета.³⁷ Други начин на који би ОС НР Кине могле да допру до Аустралије, тиче се све већих способности кинеских стратешких бомбардера, посебно најновијег Н-6N, који би уз допуну горивом у току лета могао наводно да дејствује било где по Аустралији из својих база са кинеског копна.³⁸

Индијске перцепције „кинеске претње“ аутор овог рада се већ дотакао пре неколико година, па би се стога само у основним цртама назначиле њене главне одлике. Ривалитет Индије и НР Кине, чије су најоштрије манифестације погранични сукоби иза којих остају људске жртве, одвија се у неколико подручја – од граничног појаса, преко индијско-пакистанског супарништва, при чему се Пекинг јавља као кључни савезник Исламабада, до територије Јужне Азије и акваторије Индијског океана, на којима се кинеско присуство значајно појачало током последње две деценије. У индијским војним и политичким круговима није изоловано мишљење, да се Индија суочава са својеврсним кинеским опкољавањем са више праваца. У случају војног конфликта високог интензитета, у индијској стручној/академској јавности страхује се од суочавања индијских оружаних снага са противничким стратегијским групацијама на два фронта (пакистанском и кинеском).³⁹ Осим тога, услед неједнаке економске снаге НР Кина, у војном погледу, временом постаје све снажнија у поређењу са Индијом. У том смислу, индикативан је податак да је, рецимо, само у периоду од 2014. до 2018. године (дакле за четири године), кинеска ратна морнарица себи приуштила пловила чија је тонажа већа од тонаже целокупне постојеће индијске ратне

³⁷ Tom Shugart, *Australia and the growing reach of China* □ *military*, Lowy Institute, Sydney, 2021, p. 11.

³⁸ *Ibid.*, p. 13.

³⁹ Nebojša Vuković, „Geostrategijsko nadmetanje između Kine i Indije u Južnoj Aziji”, *Međunarodna politika*, br. 1172/2018, стр. 68–83. Сличан опис индијске перцепције „кинеске претње“ може се пронаћи у: Frédéric Grare, “Océan Indien: lerapprochement stratégique indo-australien”, *Politique étrangère*, Nr. 3/2016, p. 148–149.

морнарице!⁴⁰ У међувремену, тај неповољан однос снага се могао кретати само још више на штету Индије.

У радовима индијских, аустралијских, али и осталих аутора, промена односа снага не само у региону Индо-Пацифика већ и у глобалним оквирима, као и „кинески фактор“, односно растућа моћ НР Кине као најмаркантније обележје те промене, маркирани су као главни узроци за зближавање Њу Делхија и Канбере. Још 2007. године аустралијска ауторка Корал Бел (*Coral Bell*) тврдила је како до тада неспорни униполарни поредак, са САД као његовим главним носиоцем, почиње да еродира од 2003. године. Међутим, поред ове промене, по њеном мишљењу, одвија(ла) се још једна, по својој суштини далеко фундаменталнија трансформација – реч је о крају тзв. Васко де Гама ере, односно крају западне надмоћи над Азијом.⁴¹ Како сама Бел објашњава, управо су индијски научници, путовања овог морепловца, уз експедиције Магелана и Колумба, посматрали као почетак 500 година западне доминације над Азијом.⁴² Међутим, томе је по њеном схватању крај, док су баш успон Индије и Кине најдраматичнији видљиви симболи те промене.

Док се одвија глобална прерасподела снага између Запада и остатка света, унутар незападног човечанства такође се паралелно дешава редистрибуција моћи, у којој раст без преседана реализује НР Кина, остављајући иза себе, по свеукупној моћи, друге незападне значајније актере (Индију, Јапан, Индонезију и друге). Оваква динамика међународних односа приморава државе да се прилагођавају новонасталим околностима, изнова дефинишу приоритете, претње и потенцијалне партнере.

У једној анализи аустралијске спољне политике наводи се да је већ у периоду 2008–2010. године дошло до промене у аустралијској перцепцији Кине, у правцу веће стратешке анксиозности.⁴³ Исти аутор наводи да су аустралијски стратежи почели да брину због обима и домета кинеске војне моћи, посебно у водама око северних приступа Аустралији. Доцније су уследиле и кинеске политичке, психолошке и пропагандне операције у самој Аустралији.⁴⁴ Како би се контрирало нараслој кинеској амбицији, предлаже се, између осталог, стварање коалиције средњих сила, у којој би проминентну улогу играле управо Аустралија и Индија јер су необично комплементарне (*Australia and India offer an unusual complementarity*), што их

⁴⁰ Nick Child, "China's naval shipbuilding: delivering on its ambition in a big way", 1st May 2018, доступно на адреси: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/05/china-naval-shipbuilding>, 26.2.2022.

⁴¹ Coral Bell, *The end of the Vasco da Gama era: the next landscape of world politics*, Lowy Institute for International Policy, Double Bay, 2007, p. 49.

⁴² *Ibid.*, p. 1.

⁴³ Rory Medcalf, p. 137.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 140.

чини потенцијално кључним партнерима за минилатералне аранжмане три или више држава, са или без САД. Како се каже, једна је амерички савезник, друга је несврстана азијска сила. Обе су забринуте због експанзије кинеског утицаја и његовог ушпива у региону.⁴⁵

Према мишљењу Вибаншу Шекара (*Vibhanshu Shekhar*), обелодањеном пре више од једне деценије, растуће индијско-аустралијске стратешке везе треба посматрати у контексту неизвесне природе успона Кине (*uncertain nature of the rise of China*), појаве Индије као државе која може да утиче на однос снага (*swingstate*) у Азија-Пацифику, и индијске растуће ангажованости са САД и Јапаном. По његовом запажању, кинеско-индијски ривалитет стекао је нове димензије, поред оних постојећих. С друге стране, како примећује овај аутор, у исто време и Аустралија је опрезна у погледу растућег стратешког утицаја Кине у Азија-Пацифику.⁴⁶ У међувремену, моћ НР Кине је још више нарасла, а њени геополитички интереси постали тако амбициозни да су се индијско-кинески и аустралијско-кинески односи само додатно погоршали, и поред евидентне економске сарадње и међузависности. Међутим, та економска сарадња, чини се, у знатној мери и инхибира стварање, са или без САД, отворено антикинеске коалиције Индије и Аустралије.

Фредерик Грер (*Frédéric Grare*) констатује да раст кинеске моћи, и њен потенцијални утицај на безбедност Индије и Аустралије, изгледа да делимично мотивише зближавање две земље, јер ниједна од њих не жели да види како се развија сувише јак кинески утицај у југоисточној Азији. Ипак, Грер сматра да перспектива стратешког партнерства, усмереног пре свега против Кине, никако није актуелна.⁴⁷ Исти аутор у једној другој публикацији, две године раније (2014), наводи како обе земље желе да спрече појаву регионалног поретка којим би доминирала Кина. Међутим, по његовом мишљењу, и Њу Делхи и Канбера су такође заинтересовани да не антагонизују Пекинг.⁴⁸

Индијски аутор Манџет Пардеси (*Manjeet S. Pardesi*), говорећи о трансформацији индијско-аустралијских стратешких односа, запажа како је њиховом побољшавању допринело приближавање Индије и САД, најближег аустралијског савезника, али и драматичан раст Кине, јер и Индија и Аустралија брину због кинеских хегемонистичких амбиција, посебно у источној и југоисточној Азији.⁴⁹

⁴⁵ *Ibid.*, p. 150.

⁴⁶ Vibhanshu Shekhar, "India and Australia in the Twenty-first Century: Emerging Parameters of Strategic Engagement", *India Quarterly*, Vol. 66, Nr. 4/2010, p. 402.

⁴⁷ F. Grare (2016), p. 152.

⁴⁸ F. Grare (2014), p. 4.

⁴⁹ Manjeet S. Pardesi, "India-Australia strategic convergence ... with differences", January 2020, доступно на адреси: https://crawford.anu.edu.au/sites/default/files/publication/nsc_crawford_anu_edu_au/2020_01/iop_pardesi_0.pdf, 19.2.2022.

Друва Џајшанкар сматра да од раних 2000-их година, Индија и Аустралија граде растуће партнерство у одбрани и безбедности, чији су примарни покретачи сличне бригае око успона Кине, њеног понашања и асертивности, као и конвергентни погледи на регионални стратегијски крајолик.⁵⁰ Нешто касније, у истом раду, он додаје да и Индија и Аустралија изражавају углавном сличне бојазни у погледу кинеске економске политике коју одликују централизовано доношење одлука и државно вођство, територијалног ревизионизма, и ерозија норми, као и у погледу њеног свеукупног безбедносног става у Индо-Пацифику. Стога, обе земље су почеле да раде индивидуално и са партнерима који исто мисле, и да се надмећу са Кином у регионима и на пољима које сматрају критичним за њихове интересе у погледу националне безбедности.⁵¹

За Дејвида Брустера, аустралијски безбедносни однос са Индијом постајао је све ближи током последње деценије, услед забринутости око Кине и мноштва других заједничких интереса. На дужи рок, по његовом мишљењу, Индија ће вероватно постати „кључни безбедносни партнер у Индијском океану, и могуће, један од најважнијих аустралијских безбедносних партнера у Индо-Пацифику“.⁵² У његовој анализи обе земље поседују неке јединствене комплементарности, што њихово партнерство чини потенцијално значајним за индо-пацифички стратегијски поредак.

Када је реч о циљу индијско-аустралијског партнерства, (хипо)теза овог рада упућује на очување равнотеже снага у Индо-Пацифику, односно на спречавање реализације сценарија по којем би се НР Кина претворила у хегемонску силу у том делу света. Према класичној или традиционалној парадигми теорије равнотеже снага, на подсистемском односно регионалном нивоу, када један актер или коалиција стекну сувише војне моћи они се могу понашати агресивно или предаторски наспрам суседних држава. Зарад супротстављања таквој опасности, коалиција регионалних држава може да врши уравнотежавање, са или без велике силе која не припада том региону. Циљ регионалног уравнотежавања је генерисање стабилне расподеле моћи зарад спречавања рата.⁵³ Такође, ваља још додати да је по овој парадигми „стабилност кључни циљ политике уравнотежавања као политичког инструмента“.⁵⁴

⁵⁰ D. Jaishankar, p. 1.

⁵¹ *Ibid.*, p. 11.

⁵² David Brewster, "India and Australia: Creating New Strategic Geometries in the Indo-Pacific", *The Indo-Pacific Axis: Peace and Prosperity or Conflict?* (eds. Satish Chandra, Baladas Ghosal), Routledge, New York, 2018, p. 49.

⁵³ T. V. Paul, "Introduction: The Enduring Axioms of Balance of Power Theory and Their Contemporary Relevance", *Balance of power: theory and practice in the 21st century* (eds. T.V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann), Stanford University Press, Stanford, 2004, p. 7.

⁵⁴ *Ibid.*, p. 6.

Када је реч о конкретној ситуацији у Индо-Пацифику, чини се да понашање Индије и Аустралије, у контексту њиховог партнерства, у потпуности оправдава традиционалну парадигму о равнотежи снага. Иако се теорији равнотеже снага приписује/замера њена европоцентричност/западноцентричност (чак можда и британоцентричност, с обзиром на то да је већина аутора који су писали, или који и даље пишу о теорији равнотеже снаге, британског порекла, односно да долазе из САД),⁵⁵ изгледа да се њен експланаторски потенцијал може употребити у покушају да се објасни зближавање Њу Делхија и Канбере, посебно ако се узме у обзир и чињеница да обе земље баштине, у већој или мањој мери, британско политичко наслеђе (политички систем, погледе и навике).

Да Индија и Аустралија теже стабилности у региону Индо-Пацифика, која пак подразумева извесну равнотежу снага, потврђује њихова заједничка декларација о свеобухватном стратешком партнерству, у којој се каже да обе земље деле визију отвореног, слободног, на правилима заснованог региона Индо-Пацифика, подржану инклузивним глобалним и регионалним институцијама које промовишу просперитетне, стабилне и суверене државе, на бази заједничких интереса.⁵⁶ Такође, две земље се у овом документу обавезују да наставе да заједнички раде у различитим мултилатералним механизмима, и са појединим државама, попут Јапана али и других (Нови Зеланд, Јужна Кореја, Вијетнам...)⁵⁷ Индикативно је да се у овом документу не спомиње НР Кина у својству партнера, мада се пажљиво избегава антикинески тон, и да се спомињу како Јапан тако и САД као важни партнери. Инсистирање на поштовању постојећих правила (у том смислу и оних који потичу из корпуса међународног јавног права), говори у прилог претпоставке да је у питању тежња за очувањем баланса и стабилности у региону Индо-Пацифика.

Према мишљењу индијско-аустралијског коауторског пара, Дарवेशа Гопала (*Darvesh Gopal*) и Далбира Алавата (*Dalbir Ahlawat*), „успон Кине не само да подстиче безбедносне бриге унутар непосредног кинеског суседства, већ он трансцендира азијски континент, и такође ствара изазов америчкој геостратегијској доминацији у региону, посебно поморској доминацији, успостављеној након Другог светског рата“. Као резултат, сматрају они, Индија и Аустралија (као и САД и већина азијско-пацифичких нација), врше реоријентацију својих односа како би се суочили са овим новим и променљивим стратегијским амбијентом.⁵⁸

⁵⁵ Jack S. Levy, “What Do Great Powers Balance Against and When?”, *Balance of power: theory and practice in the 21st century* (eds. T.V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann), Stanford University Press, Stanford, 2004, p. 40.

⁵⁶ Australian Government.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Darvesh Gopal, Dalbir Ahlawat, “Australia-India Strategic Relations: From Estrangement to Engagement”, *India Quarterly*, Vol. 71, Nr. 3/2015, p. 214.

Израз „нов и променљив стратегијски амбијент“ јесте у ствари опис модификације (услед кинеског раста) једног регионалног баланса који се градио након окончања Хладног рата.

Наиме, амерички политиколог Роберт Рос (*Robert S. Ross*), заступао је тезу да се после завршетка америчко-совјетског ривалитета на Далеком истоку оформила биполарна регионална равнотежа снага, између САД и НР Кине, паралелно са глобалном доминацијом Сједињених Држава као једине суперсиле. За Роса таква ситуација није изузетак, нити аномалија, јер се она већ понављала у историји (случај Британије крајем 19. века). Након краха СССР-а, по Росовом мишљењу, главни геополитички профит је извукла НР Кина, која је совјетским повлачењем попунила вакуум у Северној Кореји, Индокини и још понегде у њеном окружењу. Биполарна равнотежа снага се по његовом мишљењу изражавала у следећој формули – Кина доминира копненом источном Азијом, док САД доминирају поморском источном Азијом (*China dominates mainland East Asia, but the United States dominates maritime East Asia*).⁵⁹ Оваква ситуација такође значи да су САД инфериорне у односу на Кину на источноазијском копну, и обратно, да је НР Кина слабија наспрам САД на источноазијској акваторији. Због тога што су кинеске и америчке сфере утицаја географски различите, Рос сматра да интервенција једне силе у њеној сфери утицаја не угрожава интересе друге силе у њеној сфери.⁶⁰ Реч је о једној уравнотеженој, геостратегијски условљеној дистрибуцији моћи и утицаја која ће, предвиђао је Рос, релативно дуго трајати. Ипак, и поред луцидне анализе биполарног поретка у источној Азији, Рос је потценио темпо и замах кинеске војне модернизације (и стопе привредног раста), сумњајући у способност Кине да сустигне америчку економску и стратегијску моћ (*China's ability to catch up with American economic and strategic power is very much in doubt*), и тврдећи да ће равнотежа снага у источној Азији остати стабилна доброно у 21. веку.⁶¹ И поред ове проблематичне (суштински погрешне) прогнозе (његов рад је изашао 2004. године), Росова анализа америчко-кинеског дуумвирата у источној Азији јесте ваљана концепцијска подлога да се објасне мотиви индијско-аустралијског партнерства.

Две земље, од којих је једна острвска (Аустралија) а друга практично полуострвска (Индија), чије економије и друштвено благостање у великој или барем значајној мери зависе од политичко-стратегијских прилика на океанима, почињу да граде озбиљније партнерство када континентално-

⁵⁹ Robert S. Ross, "Bipolarity and Balancing in East Asia", *Balance of power: theory and practice in the 21st century* (T.V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann), Stanford University Press, Stanford, 2004, p. 271.

⁶⁰ *Ibid.*, p. 291.

⁶¹ *Ibid.*, p. 294.

маритимна, кинеско-америчка равнотежа почиње да се урушава, и када кинеска ратна морнарица полако почиње да сустиге, а потом у неким аспектима и да престиже РМ САД (данас она има више борбених шловила него Сједињене Државе). Са кинеским економским и војно-политичким продором у поједине земље Јужне Азије (Шри Ланка, Непал, поред већ доминантне присутности у Пакистану), и трагањем за значајним упориштима на Индијском океану, и паралелно са све маркантнијим утицајем Пекинга у југоисточној Азији, и покушајима етаблирања у Океанији, и истовремено опадајућом снагом САД, Индија и Аустралија (заједно са Јапаном) покушавају да кроз заједничко деловање, двостране/тростране/четворостране (са САД) механизме и платформе очувају уравнотежен однос снага (баланс), који, ако већ не подразумева америчку надмоћ, неће с друге стране дозволити да се појави нови хегемон, који не представља само геополитички већ донекле и идеолошки изазов (НР Кина).

„Меко“ индијско-аустралијско уравнотежавање и ограничења партнерства

У једној студији о теоријским основама и емпирији уравнотежавања изведена је разлика између „тврдог“ (*hard balancing*), „меког“ (*soft balancing*) и „асиметричног“ уравнотежавања (*asymmetric balancing*). Насупрот „тврдом“ уравнотежавању које се одликује, између осталог, изградњом и унапређивањем војних способности, као и стварањем и одржавањем формалних савезништава, „меко“ уравнотежавање подразумева прећутно уравнотежавање без формалних савезништава, узајамно ограничено безбедносно разумевање, *ad hoc* вежбе и сарадњу у регионалним и међународним институцијама.⁶² Према донекле другачијем мишљењу Роберта Пајпа (*Robert A. Pape*), „меко уравнотежавање“ не изазива непосредно војну надмоћ лидерске земље, већ може да одгоди или закомпликује њену употребу или увећа трошак те употребе. Поред тога, „меко“ уравнотежавање може да положи основу за јаче и „тврђе“ мере уравнотежавања.⁶³ У овом поимању, инструменти „меког“ уравнотежавања које државе могу да користе су у функцији непосредног одвраћања од чина агресије којој би хегемон могао да прибегне. Ту спадају – ускраћивање територија (*territorial denial*) трећих страна хегемону, које би он могао да користи за транзит војних снага, умрежена дипломатија (*entangling diplomacy*) односно коришћење међународних институција и дипломатских маневара како би се успорио евентуални напад хегемона на неку државу, економско јачање (*economic*

⁶² T.V. Paul, p. 3.

⁶³ Robert A. Pape, “Soft Balancing against the United States”, *International Security*, Vol. 30, Nr. 1/2005, p. 17.

strengthening) кроз трговинске блокове и споразуме, и сигнали одлучности за партиципацију у уравнотежавању (*signals of resolve to balance*) чија је сврха у показивању решености више држава да се ангажују у супротстављању будућим амбицијама неке суперсиле.⁶⁴

Аутор овог рада је у свом чланку посвећеном индијско-јапанском војностратегичком партнерству, констатовао да Њу Делхи и Токио воде наспрам НР Кине политику „меког“ уравнотежавања (нема формалног војног пакта усмереног против Пекинга, иако се обе државе понаособ појачано наоружавају), уз не баш много елемената са Пајпове листе инструмената „меког“ уравнотежавања.⁶⁵ Када је реч о односима Индије и Аустралије, може да се изведе аналоган закључак који почива на неколико поставки. Реч је о чиниоцима који подупиру „меко“, а лимитирају или чак онемогућавају „тврдо“ уравнотежавање (опет уз ограду да такође и Аустралија, попут Индије и Јапана, у последње време издваја више финансијских средстава за наоружавање). У питању су: 1) различита перцепција „кинеске претње“ у Њу Делхију и Канбери; 2) међусобна географска удаљеност и стога, а у вези са првим чиниоцем, различити геостратегијски приоритети; и коначно, 3) комерцијални односи са Кином који су, за Индију и још више за Аустралију, драгоцени.

Различиту перцепцију у Индији и Аустралији „кинеске претње“ запазило је више аутора, и због ограничења у погледу обима овог текста, биће пружен један синтетички приказ њихових опаски. По Фредерику Греру, Аустралија је кроз историју патила од јаког осећаја несигурности, повезаног са малобројном популацијом у односу на ширину свог простора, и у том смислу последњих година код Канбере се јавља поново исти осећај, јер се опажа нагло кинеско војно јачање које подразумева и пројекцијусиле. Реч је о способности НР Кине да изврши притисак на Аустралију зарад пристајања уз њене позиције по различитим питањима. У том погледу, аустралијске аналитичаре посебно брину кинеске акције у Јужном и Источном кинеском мору, и потенцијални сукоб НР Кине и САД, који би Канберу приморао да бира између својих економских интереса (који се тичу трговине са Кином) и безбедносних интереса (који су везани за САД).⁶⁶ Индијска забринутост пак, констатује Грер, проистиче из непосредног сучељавања са НР Кином око пограничних спорова, али и питања Пакистана, Тибета, и кинеског присуства у Индијском океану.⁶⁷ Друва Џајшанкар је ову разлику у перцепцији „кинеске претње“ сумирао у следећем запажању – за Аустралију, изазов Кине се односи на сопствену политику, друштво и

⁶⁴ *Ibid.*, pp. 36–37.

⁶⁵ Н. Вуковић (2021), стр. 25.

⁶⁶ F. Grare (2014), pp. 147–148.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 148.

економију, као и на безбедност њеног ширег региона. За Индију, Кина је директна војна претња, на изразито спорној граници (*direct military threat on a hotly contested border*).⁶⁸ Укратко, за Индију, „кинеска претња” је „опипљивија” (о чему сведоче, између осталог, и бројни инциденти и сукоби са НР Кином на граници, који понекад за последицу имају више десетина мртвих и рањених), док је у случају Аустралије, реч још увек о посреднијем изазову чије су поједине димензије укратко приказане у најопширнијој фусноти овог рада.

Услед међусобне удаљености, и припадања различитим регионима, две државе имају делимично дивергентне (гео)стратегијске приоритете, који такође усложњавају њихову могућу чвршћу сарадњу (савезништво). Како примећује Манџет Пардеси, за Индију главни стратегијски театар јесте Јужна Азија (Јужна Азија и Индијски океан), где она тражи примат. С друге стране, Јужни Пацифик (посебно Меланезијски лук) јесте главни стратегијски театар за Аустралију, где она, заједно са Новим Зеландом, тражи примат.⁶⁹ У индијској поморској стратегији из 2015. године, у зону примарног поморског интереса Индије спадају акваторије, обале и мореузи који су удаљени од Аустралије стотинама и хиљадама километара (обала источне Африке, Црвено море, Персијски залив, индијско приобаље, све до Малачког мореуза). Акваторија око Аустралије сврстана је у зону секундарног (другостепеног) поморског интереса.⁷⁰ Већ ова чињеница, из једног важног доктринарног документа индијске ратне морнарице, говори да непосредног преклапања приоритетних стратегијских зона две земље – Индије и Аустралије – нема, иако Аустралија као острвска земља, природно, има интерес да све поморске комуникације буду отворене и безбедне.

Конечно, и Индија и Аустралија имају знатну корист од економске сарадње са НР Кином, и та чињеница такође их спутава да се чвршће (формализовано) узајамно повежу у сучељавању са Пекингом. У једном периоду, у Кину је одлазило скоро 40% аустралијског извоза (гвожђе, гас и угаљ, али и пољопривредни производи), док се из Кине највише увозила телекомуникациона опрема, производи из ИТ сектора, кућне потрошштине и сл. У периоду од 2019–2020 (првих шест месеци), вредност извоза у НР Кину износила је преко 150 милијарди америчких долара. И поред трговинских ограничења, које је Кина увела Аустралији због њене иницијативе упућене на адресу Пекинга у вези откривања детаља око појаве и ширења COVID-19, аустралијски извоз није се смањио. С друге стране, поређења ради, извоз у Индију током истог периода, дакле 2019–

⁶⁸ D. Jaishankar, p. 25.

⁶⁹ M. S. Pardesi.

⁷⁰ *Ensuring Secure Seas: Indian Maritime Security Strategy*, Indian Navy, Naval Strategic Publication, New Delhi, 2015, p. 32.

2020 (првих шест месеци), био је око 15 пута мање вредности.⁷¹ Када је о Индији реч, за разлику од Аустралије која са Кином одржава трговински суфицит, њен минус у трговини са северним суседом мери се десетинама милијарди америчких долара. У фискалној 2020–2021 години, извоз је био преко 21 милијарде америчких долара, али је увоз из Кине премашио 65 милијарди долара, односно дефицит је био око 44 милијарде долара.⁷² Он се смањило у односу на претходни период, али је и даље висок. Без обзира на дефицит, Индија такође има користи од ове трговине набављајући различиту индустријску робу у Кини по прихватљивим ценама. Иронија судбине је да је и Индији и Аустралији, земља од које обе мање или више зазиру у стратегијском смислу, главни спољнотрговински партнер (додуше, у индијским случају НР Кина води „мртву трку“ са САД). С друге стране, у кинеској спољној трговини, ниједна од ове две земље није ни међу првих пет комерцијалних партнера.

Оваква ситуација такође доприноси да ЊуДелхи и Канбера предузимају само „меко“ а не и „тврдо“ балансирање. У НР Кини поједини коментатори то добро примећују, попут Лу Хуа (*Lu Xue*) који запажа како се две земље, са погоршавањем њихових односа са Кином, надају да ће јача билатерална сарадња помоћи да се смањи њихова економска зависност од Кине. Међутим, то је, наставља он, само пуштање машти на вољу (*wishful thinking*), јер две земље немају комплементарност у њиховим привредама, а понегде су чак и такмаци (гвожђе). У тексту се цитира истраживач Фенг Фен-а (*Qian Feng*) са Таихе института, по чијем се мишљењу Кина не мора бринути због њиховог узјамног приближавања, јер оне могу Кини направити само неке проблеме у Индијском океану (поморска безбедност), али узимајући у обзир њихову величину, претња би била лимитирана.⁷³

Коначно, две земље се суштински разликују у два аспекта. Док је Аустралија лојални амерички савезник, Индија покушава да очува концепт „стратегијске аутономије“, односно да се, колико је могуће, позиционира као самосталан пол моћи у међународним односима. У погледу одржања равнотеже снага, и „великих“ питања светске политике, адекватан саговорник Њу Делхија је Вашингтон, док је Канбера тек актер секундарног значаја. Уколико се буде наставило приближавања Индије и САД, по аутоматизму ће доћи и до даљег учвршћивања сарадње између

⁷¹ Australia's trade in goods with China in 2020, доступно на адреси: <https://www.abs.gov.au/articles/australias-trade-goods-china-2020>, 26.2.2022.

⁷² India's trade deficit with China dips to \$44 billion in 2020–21, доступно на адреси: https://www.business-standard.com/article/economy-policy/india-s-trade-deficit-with-china-dips-to-44-billion-in-2020-21-121080600953_1.html, 26.2.2022.

⁷³ Lu Xue, "Weak economic impetus makes closer India-Australia cooperation wishful thinking", Sep 12, 2021, доступно на адреси: <https://www.globaltimes.cn/page/202109/1234034.shtml>, 27.2.2022.

Индије и Аустралије. Другим речима, у будућем развијању или стагнацији индијско-аустралијских односа, значајну компоненту ће представљати односи Индије са САД. Осим тога, поставља се питање могу ли две земље (Индија и Аустралија) бити сасвим једнаки војно-политички партнери, ако имају тако неједнаке популације (преко 1.300 милиона и 25 милиона), без обзира на велику разлику у доходу по глави становника у корист Канбере. Аустралијске оружане снаге, упркос томе што су модерно опремљене, бројчано су малене (око 60.000), поготову ако се има на уму њихова огромна зона одговорности, и у суштини, оне представљају тек један од великих стратегијских „пипака“ англо-америчког света. С друге стране, Индија је нуклеарна сила, и у војном смислу једна од јачих земаља света. Стога, Њу Делхи и Канбера, за сада, услед свих наведених разлика, у већој мери ослањају се на инструменте „меког“ уравнотежавања када су у питању њихови односи са НР Кином. Свестрано јачају војне односе (без формалних савеза), економски се повезују (колико то објективне околности дозвољавају), релативно често усклађено делују на дипломатској сцени и кроз међународне институције (не и увек једногласно) и заједно дискретно шаљу сигнале Пекингу да су одлучне да заштите одређене властите интересе који су у вези са стабилношћу целокупног индо-пацифичког региона.

Закључак

Имајући у виду све до сада речено, може се сматрати оправданим закључак да је тзв. кинески изазов – перцепција НР Кине као потенцијалне претње њиховим безбедносним интересима, главни покретач зближавања Индије и Аустралије, односно њиховог војно-политичког партнерства. Нарастајућу снагу НР Кине, и њене све израженије геополитичке аспирације, ове две земље виде као изазов за постојећи однос снага у региону Индо-Пацифика, односно као чиниоца нарушавања (пан)регионалне равнотеже моћи. У последњих десетак година, како је постајао све евидентнији раст кинеске моћи, две државе су паралелно са успоном НР Кине склапале уговоре о сарадњи на свим битним пољима, од економије до безбедности. Том тренду је знатно допринело истовремено зближавање Индије и САД, које се пак одвијало у позадини све већег америчко-кинеског супарништва.

Ипак, индијско-аустралијско војно-политичко партнерство има, за сада, своја јасна ограничења. Две државе су веома удаљене једна од друге (преко 5.000 км), и њихови геостратегијски приоритети су знатно другачији, а (не)посредни изазови суштински различити, иако постоји општа (очување равнотеже снага, односно, обуздавање НР Кине) и регионална конвергенција интереса (на пример, у Југоисточној Азији). Поред тога, обе државе су у трговачком смислу упућене на НР Кину, и стога је „меко“ уравнотежавање Пекинга саображено њиховим важним

комерцијалним интересима. Стога, и наредних неколико година, уколико не дође до кардиналних промена у међународним односима, две државе ће и даље остати у партнерству са знатним, али не и оптималним ефектима/беневитима.

Библиографија

- Bachhawat, Aakriti, No longer in a cleft stick: India and Australia in the Indo-Pacific, 25 Jun 2019, ASPI, доступно на адреси: <https://www.aspi.org.au/no-longer-in-a-cleft-stick-india-and-australia-in-the-indo-pacific/>, 10.2.2022.
- Bell, Coral, *The end of the Vasco da Gama era: the next landscape of world politics*, Lowy Institute for International Policy, Double Bay, 2007.
- Brewster, David, "India and Australia: Creating New Strategic Geometries in the Indo-Pacific", *The Indo-Pacific Axis: Peace and Prosperity or Conflict?* (eds. Satish Chandra, Baladas Ghosal), Routledge, New York, 2018.
- Brewster, David, "The Australia-India Framework for Security Cooperation: Another Step Towards an Indo-Pacific Security Partnership", *Security Challenges*, Vol. 11, Nr. 1/2015.
- Brewster, David, "The Australia-India Security Declaration: The Quadrilateral Redux?", *Security Challenges*, Vol. 6, Nr. 1/2010.
- Child, Nick, "China's naval shipbuilding: delivering on its ambition in a big way", 1st May 2018, доступно на адреси: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/05/china-naval-shipbuilding>, 26.2.2022.
- Clarke, Michael, "Australia, India and the Uranium Question", *Australian Journal of Political Science*, Vol. 46, Nr. 3/2011.
- Ensuring Secure Seas: Indian Maritime Security Strategy*, Indian Navy, Naval Strategic Publication, New Delhi, 2015.
- Grare, Frédéric, "Océan Indien: l' rapprochement stratégique indo-australien", *Politique étrangère*, Nr. 3/2016.
- Grare, Frederic, *The India-Australia Strategic Relationship: Defining Realistic Expectations*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C., 2014.
- Hallan, "Australia and India in the Modiera: An equal strategic partnership?", *International Politics*, Vol. 59, 2002.
- Jaishankar, Dhruva, India-Australia's growing partnership built on military ties and concerns about China's rise, 28 September, 2020, *The Print*, доступно на адреси: <https://theprint.in/opinion/india-australia-partnership-military-ties-china-rise/511879/>, 10.2.2022.
- Jaishankar, Dhruva, *The Australia-India Strategic Partnership: Accelerating Security Cooperation in the Indo-Pacific*, Lowy Institute, Sydney, 2020.

- Levy, Jack S., "What Do Great Powers Balance Against and When?", *Balance of power: theory and practice in the 21st century* (eds. T.V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann), Stanford University Press, Stanford, 2004.
- Medcalf, Rory, "Australia", *Asia's quest for balance: China's rise and balancing in the Indo-Pacific* (ed. Jeff M. Smith), Rowman&Littlefield, Lanham, 2018, pp. 140-141.
- Miglani, Sanjeev, Packham, Colin, "India and Australia sign military base and cyber accords", June 4, 2020, *Reuters*, доступно на адреси: <https://www.reuters.com/article/us-india-australia-idUSKBN23B0LC>, 10.2.2022.
- Millar, T. B., "India, Japan, Australia, and the Security of Asia", *The Australian Quarterly*, Vol. 39, Nr. 3/1967, p. 19.
- Pape, Robert A., "Soft Balancing against the United States", *International Security*, Vol. 30, Nr. 1/2005.
- Pardesi, Manjeet S., "India-Australia strategic convergence ... with differences", January 2020, доступно на адреси: https://crawford.anu.edu.au/sites/default/files/publication/nsc_crawford_anu_edu_au/2020-01/iop_pardesi_0.pdf, 19.2.2022.
- Paul, T. V., "Introduction: The Enduring Axioms of Balance of Power Theory and Their Contemporary Relevance", *Balance of power: theory and practice in the 21st century* (eds. T.V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann), Stanford University Press, Stanford, 2004.
- Roche, Elizabeth, "Australia's biennial AUSINDEX maritime warfare exercises to commence this week", 06 Sep 2021, доступно на адреси: <https://www.livemint.com/news/india/australias-biennial-ausindex-maritime-warfare-exercises-to-commence-this-week-11630917104898.html>, 10.2.2022.
- Ross, Robert S., "Bipolarity and Balancing in East Asia", *Balance of power: theory and practice in the 21st century* (T.V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann), Stanford University Press, Stanford, 2004.
- Shekhar, Vibhanshu, "India and Australia in the Twenty-first Century: Emerging Parameters of Strategic Engagement", *India Quarterly*, Vol. 66, Nr. 4/2010.
- Shugart, Tom, *Australia and the growing reach of China's military*, Lowy Institute, Sydney, 2021.
- Smith, Gary, "Australia and the rise of India", *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 64, Nr. 5/2010.
- Vuković, Nebojša, „Geostrategijsko nadmetanje između Kine i Indije u Južnoj Aziji”, *Међународна политика*, бр. 1172/2018.
- Xue, Lu, "Weak economic impetus makes closer India-Australia cooperation wishful thinking", Sep 12, 2021, доступно на адреси: <https://www.globaltimes.cn/page/202109/1234034.shtml>, 27. 2. 2022.
- Вуковић, Небојша, "У кинеској сенци – војностратејско партнерство Индије и Јапана", *Међународна политика*, бр. 1182/2021.

Nebojša Vuković

**INDIA AND AUSTRALIA – (UN)WILLING MILITARY-POLITICAL
PARTNERS IN THE INDO-PACIFIC**

ABSTRACT

The paper analyzes the increasingly intensive and diverse political and military partnership between India and Australia over the last ten years. The author proves several hypotheses in the paper. According to the first, the main driver of their rapprochement is the common fear of the political elites of the two countries that in the Indo-Pacific region, the People's Republic of China could become a hegemonic power with ambitions that run counter to the interests of both India and Australia. The second hypothesis, closely related to the first, expresses the view that India and Australia strive to maintain/restore and strengthen the balance of power. In the third hypothesis, the author claims that both countries conduct exclusively the so-called soft balancing versus the People's Republic of China, and that their interests, capacities and complementarity in balancing are limited, and that it is unlikely that in the short term (1-6 years) they could switch from the so-called soft to the so-called hard balancing. The paper also gives a brief overview of the history of relations between the two countries.

Keywords: India, Australia, PR China, Indo-Pacific, partnership, strategy.